

Lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitos kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta (HE 191/2025 vp).

Esityksen keskeisenä tavoitteena on tarjota mahdollisuus korkeakoulututkinnon suorittamiseen mahdollisimman monelle sellaiselle henkilölle, jolla tutkintoa tai opiskeluoikeutta ei vielä ole. Tämä yleistavoite on kannatettava. Esityksen taustalla on lisäksi tavoite nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuus mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä, vähentää korkeakouluissa vailla aktiivista käyttöä olevia opiskeluoikeuksia ja näistä johtuvaa työtä, mahdollistaa korkeakouluille näin säästyvien voimavarojen kohdentaminen koulutustarjontaan ja koulutukseen laadun kehittämiseen sekä kannustaa opiskelijoita suunnitelmallisempaan opiskeluun ja suorittamaan korkeakoulututkinto laissa säädetyssä tavoitteellisessa suorittamisajassa. Laajempaa vaikutusten arviointia ei ole kuitenkaan tehty.

Taustoituksessa todetaan, että ehdotettavilla säännöksillä ei rajoitettaisi suoritettavien korkeakoulututkintojen määrää vaan jatkossakin olisi mahdollisuus suorittaa useampia korkeakoulututkintoja ja että ehdotettavilla säännöksillä ei myöskään estettäisi tai vaikeutettaisi alanvaihtoa. Nämä ovat tärkeitä periaatteita jatkuvan oppimisen ja yksilön sivistyksellisen oikeuden näkökulmasta.

Esityksestä on käyty kattava lausuntokierros. Sen perusteella esitystä on rajattu, mikä on myönteinen asia. Yliopistojen jatkotutkinnot, tilauskoulutuksena järjestettävät tutkinnot, kansainvälisenä yhteistyönä järjestettävät yhteis- ja kaksoistutkinnot samoin kuin Maanpuolustuskorkeakoulun ja Poliisiammattikorkeakoulun tutkinnot ovat jäämässä ehdotetun sääntelyn ulkopuolelle. Seuraava perustelu voisi kuitenkin sopia myös muille aloille: "Opiskeluoikeuden menettämisellä toisen opiskeluoikeuden vuoksi olisi kielteisiä vaikutuksia Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen ja poliisihallinnon henkilöstösuunnitteluun ja sen ennakoitavuuteen sekä upseerien ja poliisien monipuolisen osaamisen rakentamiseen ja valmiuksien kehittämiseen" (s. 23). Ehdotettu sääntely voi vähentää yhteiskuntaa hyödyttävän poikkitieteellisen ja monipuolisen osaamisen syntymistä monissa asiantuntijatehtävissä.

Kahden tai useamman opiskeluoikeuden tilanteet ovat suhteellisen pieni osuus kaikista opiskeluoikeuksista, ja lakimuutos on sen suhteen järeä työkalu, jonka vaikutuksista ei ole selvää kuvaa. Huomio kiinnittyy myös siihen, että vastaavia rajoituksia ei ole muissa verrokkimaissa.

Esityksessä arvioidaan lakimuutoksen vapauttavan korkeakouluissa resursseja aloituspaikkojen lisäämiseen. Toisaalta päättyvä opiskeluoikeus ei kuitenkaan vapauta ko. paikkaa kenellekään. Samanaikaisia opiskeluoikeuksia rajaava muutos yhdistettynä ensikertalaiskiintiöihin saattaa entisestään lisätä hakijoiden painetta olla ottamatta vastaan opiskelupaikka. Tältä osin lain vaikutusten arviointia tulisi vielä syventää.

Uuden opiskelupaikan vastaanottaminen ei saa johtaa yllätyksellisiin tai kohtuuttomiin seurauksiin opiskelijan aiempien opiskeluoikeuksien osalta eikä myöskään korkeakouluille. Kohtuuttomuus voi syntyä siitä, jos esimerkiksi vähän ennen valmistumista - heinäkuussa keskellä lomakautta - täytyisi luopua opiskeluoikeudesta. Esimerkkinä tästä on kesäkuussa palautettu opinnäytetyö, joka arvioidaan kesälomien jälkeen elokuussa. Korkeakoulut eivät saisi lähes valmiista mutta kesken jääneestä tutkinnosta rahoitusta. Kohtuuttomien seurausten välttämiseksi ehdotamme valtakunnallista lukukauden keskivaiheille sijoittuvaa päivämäärää, johon mennessä aiempi opinto-oikeus päättyy tai siirtymäaikaa (esim. 3–6 kk), jolloin edellinen ja uusi tutkinto-oikeus ovat molemmat voimassa. Halutessaan opiskelija voisi kuitenkin luopua edellisestä tutkinto-oikeudesta välittömästi saatuaan uuden opinto-oikeuden.

Tavoite ”vähentää korkeakouluissa vailla aktiivista käyttöä olevia opiskeluoikeuksia ja näistä johtuvaa työtä” on ristiriitainen sen kanssa, että esitetty lakimuutos sen sijaan lisää korkeakoulujen hallinnollista työtä sekä opiskelijoiden ohjaustyötä.

Lakimuutoksen aikataulu on erittäin tiukka korkeakoulujen hallinto- ja ohjaustyön sekä toimivien teknisten järjestelmien toteutuksen näkökulmasta. Lain voimaantulo tulee sitoa toimivien järjestelmien ja prosessien olemassaoloon.